

УДК [902:929](477)

С. А. Скорий

СВІТЛА ЛЮДИНА І ВЕЛИКИЙ ТРУДІВНИК

Цей рік — ювілейний у Світлани Сергіївни Бессонової, чудового вченого-скіфознавця, кандидата історичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Навряд чи серед учених, які присвятили себе дослідженню старожитностей раннього залізного віку Євразії, знайдеться хто-небудь, хто не знає цього імені¹.

Світлана Сергіївна — прекрасно освічений фахівець, вона закінчила історичний факультет Московського державного університету (МДУ), слухала лекції з археології видатних учених — Б. М. Гракова, А. В. Арциховського, В. Л. Яніна, Г. А. Федорова-Давидова, Б. О. Рибаківа, які склали, поза сумнівом, еліту радянської археологічної науки. Тут, на кафедрі археології МДУ, у Світлани Бессонової відбулась зустріч із ученим, який відіграв важливу роль у її становленні як майбутнього фахівця в області скіфської археології. Це була Ірина Володимирівна Яценко, чудовий скіфознавець, учениця професора Б. М. Гракова.

Закінчивши 1965 р. МДУ, Світлана Сергіївна працювала в Керченському історико-археологічному музеї (1965—1971) на посаді наукового співробітника, а пізніше — завідувача відділом давньої історії. У ці роки вона брала участь у дослідженнях античних експедицій в Пантікапей і Ілураті, поселення Вогники, здійснювала охоронні розкопки одного із склепів 2-го Трьохбратнього кургану біля Тобечицького

Світлана Сергіївна Бессонова

озера на Керченському півострові (1967), готувала декілька наукових робіт.

У 1970—1972 рр. С. С. Бессонова почала охоронні розкопки античного міста Китея, пізніше продовжені спільно з Е. О. Молевим.

1971 р. Світлана Сергіївна вступила до аспірантури Інституту археології АН УРСР, де її науковим керівником став один із відомих скіфологів, фундатор київської школи археології раннього залізного віку, професор Олексій Іванович Тереножкін. Відтоді почався київський період її життя.

Під керівництвом О. І. Тереножкіна талановита дослідниця виконала дисертаційну роботу, присвячену вельми складній проблемі —

1. Детальніше про біографію і наукову діяльність С. С. Бессонової див.: Скорий, С. А. 2018. Слово о Светлане Сергеевне Бессоновой. Археология і давня історія України, 2 (27), с. 7—22.

Разом із колегами, фахівцями у галузі археології раннього залізного віку, біля Інституту археології НАН України

релігії скифського суспільства, і блискуче захистила її в 1979 р.

Видана нею 1983 р. монографія «Религиозные представления скифов», без жодного перебільшення, стала настільною книгою будь-якого скифознавця. З часом тема — релігія скифів — була доповнена роботами в інших напрямках, а саме з вивчення етнокультурної і етнополітичної історії населення скифського часу степової та лісостепової зон Східної Європи. Але цим, зрозуміло, зовсім не обмежується широта наукових інтересів С. С. Бессонової.

Світлана Сергіївна — активний польовий дослідник. Ставши співробітником Інституту археології України, вона працювала на розкопках у різних «новобудовних» експедиціях у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Черкаській, Чернівецькій областях, а також неодноразово поверталась до степового Криму, звідки починалась її польова біографія.

Важливим польовим досягненням С. С. Бессонової є розкопки одного з найбільших курганних некрополів рядового скифського населення на Керченському півострові — Актаського могильника (1980—1981), матеріали якого згодом опубліковані у вигляді колективної монографії.

Від кінця 1970-х рр. С. С. Бессонову зацікавила проблематика скифської епохи в лісостеповій зоні України, тож вона увійшла до складу «лісостепової» групи, створеної у відділі археології раннього залізного віку під керівництвом Г. Т. Ковпаненко.

Світлана Сергіївна стала брати найактивнішу участь в археологічних дослідженнях Лісостепу — численних і масштабних розвідках, а також охоронних розкопках курганів, що їх виконувала Лісостепова Правобережна експе-

диція протягом 1982—1986 рр. у зоні газопроводу «Уренгой — Помари — Ужгород» у Київській, Черкаській, Вінницькій областях.

Найважливішими своїми польовими дослідженнями в українському Лісостепу С. С. Бессонова, не без підстав, вважає багаторічні стаціонарні розкопки на найбільшому городищі скифської епохи в басейні р. Тясмин — Мотронинському (1988—1996, 2000—2001). Значна частина отриманих у ході цих досліджень матеріалів опубліковані у вигляді монографії.

С. С. Бессонова — автор і співавтор понад 170 наукових робіт, зокрема 10 книг (дві з них — індивідуальні монографії). Серед них згадана вище «Религиозные представления скифов» (Київ, 1983), а також «Акташский могильник

скифского времени в Восточном Крыму» (Київ, 1986; співавтор. Є. П. Бунятян і Н. О. Гаврилюк), «Памятники скифской эпохи Днепровского Лесостепного Правобережья (Киево-Черкасский регион)» (Київ, 1989; співавтор. Г. Т. Ковпаненко і С. А. Скорий), «Мотронинское городище скифской эпохи» (Київ, 2001; співавтор. С. А. Скорий), «Каменные изваяния в контексте этнополитической истории Скифии» (2005—2009. *Stratum plus*, 3, с. 14—93), «Братолюбовский курган» (Київ, 2009; співавтор. А. І. Кубишев і М. В. Ковальов).

С. С. Бессонова доклала чимало зусиль до підготовки наукових кадрів українських археологів. Серед її учнів — три кандидати історичних наук, і дуже багато молодих учених, яких вона консультувала і консультує з різних актуальних питань скифознавства.

Світлана Сергіївна Бессонова — не лише авторитетний спеціаліст-скифолог, але й надзвичайно чуйна і добра людина, до якої з великою пошаною ставляться колеги з відділу археології раннього залізного віку й усього Інституту археології НАН України.

Її ім'я і прізвище чудово відповідають внутрішньому змісту: світла людина і великий трудівник.

З Ювілеєм, дорога Світлана Сергіївна! Доброго здоров'я і творчого довголіття!

СКОРИЙ Сергій Анатолійович, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу археології раннього залізного віку, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

SKORYI Sergey. Dr. Hab., Professor, Chief of Department of Early Iron Age, Institute of Archaeology of the National Academy of Ukraine, Kyiv, Ukraine. ORCID: 0000-0002-7842-890X, e-mail: idanfrs@ukr.net.